
Ateneu Barcelonès

TERTÚLIA DITIRÀMBICA
sobre **TEMES HUMANS**

FILOSOFIA CASUAL
a partir de **PEL·LÍCULES, GRAFISMES o**
DISPARADORS ESTRANYS

Tema 27: Anàlisi dels sentits possibles del concepte “dignitat humana” en l’imaginari col·lectiu occidental contemporani.

Xavier Cabús

L’any 1954 els investigadors canadencs J. Olds i P. Milner, en un experiment ja clàssic, van estimular

per error amb un micro elèctrode el septum d’una rata —part del sistema límbic que tots els mamífers compartim, situat a la base del cervell—, bo i descobrint de resultes la seua fisiològica del plaer.

Aquesta troballa no representaria res de particular: hi ha una àrea cerebral implicada en cada emoció i en cada pensament i en cadascuna de les vivències psíquiques, i avui encara es treballa per fer-ne la cartografia. No representaria res si no fos per les conseqüències observades en la conducta de la rata quan va donar-se-li l’oportunitat d’auto estimular-se amb una palanqueta connectada a l’elèctrode: el resultat va ser que la rata pitjava el mecanisme fins a 7000 vegades per hora oblidant-se de

menjar, de beure, dels seus fills si acabava de tenir-los i d'una femella en zel si la rata era mascle. De fet, el resultat és que, si no se la desconnectava, a còpia de prémer, al cap de poc temps moria deshidratada. Aquest mateix experiment ha estat realitzat amb gossos, amb ximpanzés i també amb dofins, amb el resultat previsible.

Deixo el link a un video on es comenta l'experiment:

<https://www.youtube.com/watch?v=WVcMANuHgCE>

No va haver de passar gaire temps abans que es reproduís també amb humans: a finals de la mateixa dècada, Robert Galbraith, psiquiatra de la Universitat de Tulane —Nova Orleans—, amb l'excusa d'alleujar alguns casos de depressió severa, va introduir elèctrodes en la mateixa àrea del cervell en pacients afroamericans —exclusivament— internats en hospitals psiquiàtrics, resultant que els subjectes arribaven a lllagar-se el dit amb què havien de manipular el mecanisme d'estimulació, desinteressats de qualsevol altra cosa.

Introdueixo una glossa extemporània: Giovanni Pico della Mirandola, un filòsof renaixentista, al seu *Discurs sobre la dignitat humana* (1486) situa els éssers humans entre els animals i

els àngels, de manera que l'home és l'únic ésser col·locat en un punt central, sense essència fixa, capaç de descendir cap als animals, si es deixa portar pels instints, o d'ascendir cap als éssers divins, si cultiva la raó i la virtut. Va dir (imitant veu divina): *No t'he fet ni celeste ni terrenal, ni mortal ni immortal, perquè tu mateix, amb lliure albir, et formis en la figura que prefereixis.*

I ara connecto una cosa amb l'altra:

Tornant a l'experiment, d'una banda, en la seva brutal simplicitat, resulta que els resultats lliguen amb la nostra radical naturalesa animal —si la reacció és idèntica, les emocions i les vivències han de ser, si més no, molt similars: val a dir, que la vivència del

plaer (i del dolor, però aquí no tinc espai per explicar-ho), és la mateixa, no importa de quin animal parlem, i es pot demostrar fins i tot en el cuc més primitiu —cosa que si el fonament del respecte moral recau en la sensibilitat, qualsevol animal hauria de ser, idènticament, subjecte de respecte.

D'altra banda, en parlar de la dignitat com una cosa específicament humana —i de la vergonya que ens provoquen els actes indignes—: si una persona pot desentendre's dels seus fills, abandonar el seu aspecte, oblidar-se de menjar i de beure i de qualsevol altra activitat que no sigui estimular-se un cop i un altre l'àrea tegmental ventral del seu cervell, si se li dona oportunitat, què queda de la moral i de l'autoexigència que són tasques de l'heroi?

El cristianisme eleva el sacrifici d'un Déu a la categoria de màxima virtut. Nosaltres venim d'aquesta tradició. I no només hi ha sants; tots els herois estan disposats al sacrifici; i el benefici col·lectiu i el sacrifici individual que comporta es reputen de més valor que no el plaer individual. És en aquest sacrifici i no en el plaer fugisser de cada instant que rau la transcendència —transcendir-se en l'ésser genèric de què procedim, com baules en una cadena.

Òbviament la mortificació de la carn i l'oblit del món per aspirar a una supervivència *post-mortem* després d'un imaginari judici diví al qual dedicar l'existència són idees alienants pròpies de mentalitats medievals. Però l'autoexigència moral i la consideració del proïsme són metes morals que ningú amb el cap damunt l'espatlla no hauria de posar en dubte. En ordre a la lírica i en ordre a l'èpica.

Explico una anècdota: quan feia classe de filosofia solia fer llegir als estudiants *Un món feliç*, la coneguda novel·la d'Aldous Huxley. Com sabeu és una distòpia que planteja un futur en què la selecció genètica hauria construït subjectes totalment adaptats a la funció social per a la qual se'ls dissenyava, i on una droga totalment saludable —el soma—, consumida a tothora, forniria sensació de benestar i de permanent plaer a tots els ciutadans. A finals dels 80, quan vaig començar a fer classe, aquesta mena de món semblava als xicots, en general, indigne: creien encara que la humanitat estava cridada a fites més altes que no a aquest basal d'èxtasi al·lucinogen permanent. Començant el segon mil·lenni, ja en els darrers cursos en què vaig fer classe, gairebé tots els alumnes aplaudien la idea d'una societat amb orgasmatron

generalitzat a l'abast: trencat, amb el mur de Berlín, definitivament el somni d'una utopia socialitzant, s'instaurava el triomf de l'hedonisme radical —el capitalisme i el consum entronitzats.

Aquesta és la qüestió que proposo considerar: **hi ha res, més enllà del plaer?**

I, en el món que ens ha tocat de viure, preguntar-se: què són l'afany d'atresorar riquesa, la contínua recerca de la fama i del poder i de l'aprovació social, el narcisisme individualista que, en general, ens defineix en aquesta societat de consum conspicu (que, paradoxalment, ara ens empobreix) sinó mecanismes barroers d'estimulació del septum?

És Trump alguna mena d'heroi? Quin model representa?

Què o qui ha de venir a salvar-nos de l'addicció compulsiva a dosi renovades de gratificació immediata, la recerca de les quals constitueix l'ànima mateixa del capitalisme avançat?

On para la palanqueta que tots anem buscant per donar-nos una altra dosi, si us plau, sense cap altra perspectiva que la dosi mateixa?

Metabolisme de la dopamina. Prozac dialèctic per a un temps de crisi. Temes a debat.